

אור שבעת הימים

שיעורים בספרי אבות החסידות על פרשת השבוע
ודברות קודש
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

גליון כג | פנימי | פרשת פקודי תשפ"ד

שיעור בספר
דגל מחנה אפרים
עמ' יב

שיעור בספר
פרי הארץ
עמ' ז

שיעור בספר
מגיד דבריו ליעקב
עמ' ה

שיעור בספר
בעל שם מוב עה"ת
עמ' א

שיעור בספר בעל שם מוב עה"ת

פרשת פקודי

אות א

עשיית המשכן על דעת משה רבינו שיכוין כל הכוונות

א. אלה פקודי המשכן וגו'. יש להבין בפרשה זו שנאמר בפרטות ככל מעשה ומעשה שעשו במשכן ובלים נאמר בכל אחד שעשו כאשר צוה ה' את משה, דקשה למה לו לפרוט בכל אחד, הוי לו לומר באחרונה דרך כלל ויעשו כאשר צוה וגו'.

אלא התורה רמזה לנו רמז מוסר בכללות עבודת ה' יתברך ועשיית המצוות, הן שופר וסוכה ופסח ותפילין וכיוצא, שיש בכל אחת עובדא ומילולא ורעותא שהוא המחשבה, וכוונת המצוה והתפילה הוא רבה ונורא, ולא כל אדם גם מבני עלייה יודעים חלק אחד מאלפי אלפים חלקים, שכוונו אנשי כנסת הגדולה בכוונת התפילה, והוא הדין בכוונת המצוות.

ובאמת צורך גדול יש לכל אחד מישראל בכל אחד מן שלש בחינות הנ"ל, כי מן מעשה המצוות נעשה לבוש לנשמה כגן עדן התחתון, ומן

כוונת המצוות נעשה לבוש לנשמה בגן עדן העליון, לכך עצה היעוצה, לבלול את עצמו וכוונתו, הן בתפילה והן במצוה, או בכוונת אכילתו בחול, ומכל שכן בשבת בשלש סעודות דשבת, ישתף כוונתו עם שאר שלומי אמוני ישראל, היודעין כוונת התפילה והמצוה, ועל סוד כוונת אנשי כנסת הגדולה, וכיוצא בזה, וזה סוד שכתב האר"י קודם תפילה צריך לומר ואהבת לרעך כמוך, לקיים מצות עשה זו כדי שיוכלל כוונתו ותפילתו עם היודעים ליחד מדות העליונות, ודי בזה:

והנה עשיית המשכן היה הכוונה שיהיה מחשבתן על מלאכת המשכן העליון, וכמו שנאמר הוקם המשכן ודרשו (תנחומא נשא י"ח) כי בהקמת המשכן למטה הוקם למעלה, והיינו על ידי המחשבה והכוונה שעשו באיברים הנגלים למטה בגשמי, ומחשבתן היה ברוחני לבנות משכן העליון שהוא סוד בריאת שמים וארץ וכל העולמות, ולא כל מוחא סביל דא, לכן בכל פעולה ופעולה של כלי המשכן אמרו בפרוש שאנו עושין על הכוונה שצוה ה' את משה, והוא על דרך שאנו אומרים קודם עשיית כל מצוה ויהי נועם וכו':

(בן פורת יוסף בהקדמה דף ח' ודף ט' עיין שם)

א. אלה פקודי המשכן וגו'. יש להבין בפרשה זו שנאמר בפרטות בכל מעשה ומעשה שעשו במשכן וכלים נאמר בכל אחד שעשו 'כאשר צוה ה' את משה', דקשה למה לו לפרוט ולהזכיר בכל אחד באופן פרטי שעשו זאת 'כאשר צוה ה' את משה', הרי לו לומר באחרונה דרך כלל 'ויעשו כאשר צוה את משה' וגו'.

אלא התורה רמזה לנו רמז מוסר בכללות עבודת ה' יתברך ועשיית המצוות, הן שופר וכוכה ופסח ותפילין וכיוצא, שיש בכל אחת 'עובדא' דהיינו פעולת העשייה עצמה, ומילולא היינו מה שמברכין על המצוה, ורעותא' דהיינו הרצון שהוא המחשבה, וכוונת המצוה והתפילה הוא רבה ונורא, ולא כל אדם גם מבני עלייה יודעים חלק אחד מאלפי אלפים חלקים, שכוונת אנשי כנסת הגדולה בכוונת התפילה, והוא הדין בכוונת המצוות שאע"פ שמשגיגים את טעמי המצוות, כל זה הוא רק טיפה מן הים, אבל עצם המצוה גבוהה ונעלמת.

ובאמת צורך גדול יש לכל אחד מישראל בכל אחד מן שלש בחינות 'עובדא מילולא ורעותא' הנ"ל, כי מן מעשה המצוות דהיינו 'עובדא' נעשה לבוש לנשמה בגן עדן התחתון, ומן כוונת המצוות דהיינו 'רעותא' נעשה לבוש לנשמה בגן עדן העליון^א. לכך עצה

^א ראה עוד בספר תולדות יעקב יוסף (פרשת בראשית) וז"ל: מבואר בדרושים פ' ויחי, מ"ש בזוהר (ח"א רכד א), מפקודי אורייתא נעשין לבושי נשמתא וכו', וז"ל: והענין, כי נעשו ג'

היעוצה למו שאינו יכול להוסיף רעותא דליבא כראוי, לכלול את עצמו וכוונתו, הן בתפילה והן במצוה, או ככוונת אכילתו בחול, ומכל שכן בשבת בשלש מעורות דשבת, שישתף כוונתו עם שאר הצדיקים הנקראים שלומי אמוני ישראל, וכיון שעושה מעשיו על דעת

לבושין ממעשה המצות והם סוד ג' צללין, וג' לבושין הם בג' עולמות, לבוש הנפש בעשי' בגן עדן הארץ, ולבוש הרוח ביצירה, לבוש הנשמה בבריאה, וזהו ממעשה המצות. ומן הכוונה נעשה גם כן ג' לבושין לשבת ויום טוב, שעולין נפש ורוח להתקשר בנשמה וכו'. ומן התורה נמשך שפע מזון, מן הדבור נמשך מזון לנפש רוח ונשמה בהיותם למטה בג"ע הארץ, ומן סוד התורה נמשך שפע מזון לנשמה כשהיא למעלה בגן עדן העליון בכסא הכבוד, וזהו שאמר יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי וכו' (דברים לב, ב), יעו"ש.

³ כתב בהגהות מקור מים חיים (הערה ב): עיין בספר **כתונת פסים** (דרוש ראשון לשבת פרשת מצורע) וזה לשונו: מבואר בכתבי האר"י זלה"ה בשער תיקוני העוונות, שבועת אמת היא מצוה להמשיך ז' הבלים מפה זעיר אנפין אל ז' תחתונות דמלכות דאצילות וכו' יעוין שם, אמנם דאין בזה רק באדם ששורש נשמתו משם אז יוכל להמשיך משם וכמו שכתב בפרי עץ חיים הלכות קריאת שמע פרק י"ב יעוין שם, אך יש תקנה לזה מצד שכולל עצמו ונשמתו עם תלמידי חכמים השלימים אשר שורש נשמתם למעלה באצילות ויכול לפעול פעולה הנ"ל והוא כלל גדול לכל הכוונות שיכלול נשמתו עם שלומי אמוני ישראל, עד כאן לשונו.

וכן הוא **בתולדות יעקב יוסף** (פרשת שלח דף קמ"א ע"א) וסיים בזה וזה לשונו: ושומר כלל זה לכל היחודים לכלול את עצמו כאמור. ומשמע ברור שקיבל כלל זה מפי הבעש"ט זי"ע כדרך כל הכללים שמזכיר בספריו הקדושים שלא חידש אותן מדעתא דנפשיה רק קיבל הכל מפי הבעש"ט זי"ע.

ופה מקום אתי להעלות קושט אמרי אמת מה שכתב בספר הקדוש **תולדות יעקב יוסף** (פרשת תצוה דף ע"ב ע"ב) וזה לשונו: והנה שיהיה מחשבתו ראוי ליחד יחודים בלי שום מחשבה זרה, אי אפשר ליחד כל כך, כי אם שיהיה לו נשמה מעולם הבריאה, ואם לאו אין יחודו יחוד וכו' עיין שם.

והרב **זוהר חי** שדי בה נרגא (פרשת שמיני דף ל"ח ע"ב, על הזוהר דף מ') וכתב וזה לשונו: ומה שכתב בתולדות אינו ממנו חלילה, והוא בפרשת תצוה יעוין שם, כי כל ישראל אפילו בעלי עבירות כשחוזרין בתשובה ראוין הם לתקן נפשם, שהרי מרן האר"י מסר יחודים לבעלי עבירות חמורות רחמנא ליצלן עד כאן לשונו.

אבל נראה ברור כי דברי הרב התולדות דפרשת תצוה הם נשענים על דברי האר"י ז"ל שהזכיר שם בפרשת שלח ובספר כתונת פסים הנ"ל, שמי שאין שורש נשמתו משם אינו יכול להמשיך משם, והרי גלוי וידוע שכל עיקר היחודים הוא להמשיך השפעה משם עיין פרשת נח בעמוד התפילה אות פ"ב ושם בהגה נ"ה ובפרשת תשא בהגה ה' ד"ה אבל, עיין שם, אכן הרב התולדות שהקדים רפואה למכה שעל ידי שיכלול נשמתו עם נשמות הגדולים יכול לפעול פעולה גם כן, כנ"ל, ממילא לא קשה מה שהאר"י מסר יחודים לכל, שעל ידי רפואה זו הכל אפשר, ודו"ק.

הצדיקים: היודעים כוונת התפילה והמצוה, ועל סוד כוונת אנשי כנסת הגדולה, וכיוצא בזה, ובכך יהא נחשב כאילו קיים המצוה על מתכונתה בתכלית השלימות בכל שלושת חלקי 'עובדא מילולא ורעותא'. וזה סוד שכתב האר"י שקודם תפילה צריך לומר 'ואהבת לרעך כמוך', ולכוין לקיים מצוה עשה זו, ונראה שמעם הדבר הוא כדי שעל ידי זה יוכלל כוונתו ותפילתו עם היודעים ליחד מדות העליונות, ודי בזה:

והנה עשיית המשכן היה הכוונה שיהיה מחשבתך של ישראל על מלאכת המשכן העליון, וכמו שנאמר 'הוקם המשכן' ודרשו (תנחומא נשא י"ח) כי בהקמת המשכן למטה הוקם

³ ראה מה שהביא בספר לקט יושר (ח"א עמוד פד ענין ג) בשם רבו התרומת הדשן: כתב בסדרו בשם רוקח שצריך ג"כ להגביה הכוס באמרו והיא שעמדה לנו עד והקב"ה מצילנו מידם. ויראה דכיון לסוד כוס ישועות אשא וכו'. ואמר לי כל אדם צריך להגביה הכוס באמרו והיא שעמדה וכו', אף על פי שאינו יודע הסוד, וכיון למה שכיון הרוקח. [מצאתי ברקנט פ' בשלח אל יהי מהרהר למי מתכוין רק לאביו שבשמים].

¹ ובספר כתר שם טוב (חלק ב' דף ז' ע"א) כתב וזה לשונו: כי הנה בנין המשכן נכתב בתורה ונשנה, אף על גב דיש להקשות מה נפקא מינה, ומה דהוי הוי, אלא העיקר הוא ללמוד אותנו כלל גדול לעבודת הבורא יתברך שמו, איך יוכל אדם לעשות את עצמו מרכבה לקדושה עליונה, כי כל מה שגילה לנו בזה"ק וכתבי האר"י ז"ל מבנין העולמות העליונים והשמות של פרקי המרכבה, ושל ראייה שמיעה ריח דיבור חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות והמוחין עליונים, הוא שאדם בעשותו מצוה או לומד תורה או מתפלל, יעשה עצמו מרכבה לקדושה עליונה (עין לעיל פרשת לך בהגה נ"ט) גוף לנפש ונפש לרוח ורוח לנשמה ונשמה להקב"ה, כמו שייסדו כי כל פה לך יודה וכו' עד וכל קומה פירוש וכל השיעור קומה לפניך תשתחוה, כדפירש השל"ה ז"ל על פסוק (שמות כ"א, כ"ד) עין תחת עין וגו' יד תחת יד רגל תחת רגל, פירוש כי הנה עין האדם נקרא עין וכן יד ורגל, והרי מצינו אותן הכינויים בהבורא יתברך שמו, כמו שכתוב (תהלים ל"ג, י"ח) הנה עין ה' אל יראיו, וכתוב (שם ל"ד, ט"ז) ואזניו אל שועתם, וכתוב (במדבר י"א, כ"ג) היד ה' תקצר, ועמדו רגליו ביום ההוא (זכריה י"ד, ד'), והרי אין לו יתברך שמו דמות הגוף, ופירש כי כמו המכיר את ראובן וכתב שלו, אם מראין לו חתימת ידו של ראובן אומר זהו ודאי חתימתו של ראובן, כאילו היה ראובן עומד לפניו, אף על פי שראובן הוא אדם ברמ"ח איברים והכתב שלו אינו אלא אותיות, אף על פי כן על ידי הכתב והחותם, נדמה לו כאילו ראובן עומד לפניו, כן הוא באלו המדות, יש למעלה מדה עליונה שהוא משגיח על כל העולם להטיב, ונקרא עין, וחם ושלום אין שם דמות עין שלנו, אך האדם כשמקדש עיניו לראות בתורה ואותיותיה הקדושים, אז הוא עין שלו מרכבה למדה עליונה שנקרא עין, וכן יש מדה עליונה המאזין תפילות ומקשיב תחינות, וכשאדם מקדש אזניו לשמוע דברי תורה, אז נעשים אזניו מרכבה למדת אוזן העליון, וכן יש מדה עליונה הנותנת לכל העולם השפע האלהית הנקרא בדרך משל יד, וכשאדם מקדש ידיו לעשות עמהם מצוות מעשיות וצדקה, אז ידיו הם מרכבה למדה עליונה הנקרא יד, וזהו שעל כן הקפידה תורה בחובל בחבירו ומחסר ממנו אבר, לשלם חמשה דברים שהם נזק צער ריפוי שבת ובושת (בבא קמא פ"ג ב), כי שמא זה האדם

הנחבל היה מקדש איבריו, להיותו מרכבה לקדושה עליונה, עין שלו מרכבה תחת עין יד תחת יד וכו'.

והנה זה היה ענין בנין המשכן שהיה צריך בצלאל לידע צירוף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ (ברכות נ"ה א), כי בנין המשכן היה, שהיו מעתיקים פה במשכן הזה, משכן ובנין כל העולמות, כמעתיק כתב מכתב, שמעתיק אות באות, כן היו מעתיקים מקדש העליון במשכן הזה, על כן נעשה המשכן בחכמה בתבונה ובדעת, כמו בנין העולם, שנאמר בו (משלי ג', י"ט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו וגו', ויש מלאכה שהיתה נעשית במעשה, ויש על ידי מחשבה, כמו שכתוב (שמות ל"ה, ל"ב) ולחשוב מחשבות, והמנורה שהוא סוד נעלם, לא היה יכול אפילו משה רבינו ע"ה לעשותה, כמו שכתב ספר הקנה פרש לי מעשה המנורה שלימה ומוקשה, וכל זה היה, להראות לעם בני ישראל, כי כמו שיכולין להעתיק מקדש העליון וכל צירופי השמות, במשכן הזה שהוא מדברים דוממים וגשמיים עצים ואבנים זהב וכסף ונחושת, כל שכן האדם שהוא עיקר משכן ה', כי היכל ה' המה, וכמו שכתוב (תהלים ע"ח, ס') ויטוש משכן שילה אוהל שיכן באדם, וכמו שכתוב (מלכים - א ח', ט"ז) לא בחרתי בעיר וגו' ואבחר בדוד, כל שכן שיוכל האדם לעשות עצמו מרכבה לקדושה עליונה, להעתיק בעצמו ובאיבריו כל העולמות וצירופי שמות רוחניות עליונה, וכל זה היה ללמד דעת לבני ישראל, וזהו שכתוב ועשו לי מקדש, פירוש איני אומר יעשו לי בית להיות מקודש, אלא ועשו לי תיכף המקדש העליון יעתיקו הם, כי ושכנתי בתוכם, פירוש יהיה שריית שכינה על עושי המלאכה, שתיכף שיקחו דבר לעשות יכונו לעשות כתבניתו העליון, כי ראה מופת על זה, אשר אני מראה אותך, פירוש אני מראה אותך ולא את עושי המלאכה אלא שאתה תלמדם, ומה אני מראה אותך לא משכן ממש, כי אם את תבנית המשכן וכו', ותראה נפלאות וכן ממש תעשו בלי שום חסרון, ומזה תראה שתהיה השראת השכינה על עושי המלאכה, וזהו שכתוב אחר כך וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה', דייקא בציווי בלבד כן עשו הם בפועל ממש, ויברך אותם משה ואמר להם ויהי נועם וכו', והכי פירושו, ויהי נועם, פירוש השכינה שנקרא נועם ה' אלהינו ודאי שורה עלינו, והראיה לזה הוא שהרי ומעשה ידינו כוננה עלינו, שנעשה בתכלית נכון כהווייתו בעולמות העליונים, על כן יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, פירוש, בנין זה המשכן מה שהעקתם פה כל מקדש העליון וכל ציור העולמות, הוא ללמד אתכם דעת לכל ימות עולם, שבכל עת שתצרו לעשות מצוה תעשו עצמכם מרכבה לקדושה עליונה, להעתיק בעצמכם שתשרה שכינה בכם, שאתם מקדש והיכל ה', ותהיו נעשים מרכבה להשכינה בעשותכם המצוות.

וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים י"ט, י"ב) גם עבדך נזהר בהם, פירוש, אינו אומר זה על עצמו, אלא הכי פירושו, כי עד עתה דיבר משבחי התורה הקדושה תורת ה' תמימה וגו' הנחמדים מזהב וגו', ועתה אמר, גם, היינו עוד מעלה נסתרת יש להתורה וזהו, כי עבדך נזהר בהם, נזהר הוא מלשון כזוהר הרקיע (דניאל י"ב, ג') ועיין לעיל פרשת יתרו אות ל"ז שהביא פירוש זה בשם השל"ה בשם מהר"ם פדואה עיין שם), פירוש, כי התורה מזככת הנשמה והגוף, עד שזיהירו כזוהר הרקיע, בשמרם, על ידי שמירת התורה הקדושה, עקב רב, פירוש אפילו העקב שהוא מדריגה תחתונה שבאדם יכול להיות דבר גדול ורב, כמו שמצינו בעקבו של אדם הראשון שהיה מכהה גלגל חמה (ויקרא רבה כ', ב'), עד כאן לשונו.

המשכן למעלה, והיינו על ידי המחשבה והכוונה שעשו באיברים הנגלים למטה בגשמי, ומחשבתן היה ברוחני לבנות משכן העליון שהוא סוד בריאת שמים וארץ וכל העולמות, ולא כל מוחא סביל דא, שאין כל ישראל עומדים במדריגה זו לכוין בדעתם על המשכן העליון, לכן בכל פעולה ופעולה של כלי המשכן אמרו בפירוש 'כאשר צוה ה' את משה', כלומר, שאנו עושיין על הכוונה שצוה ה' את משה, והוא על דרך שאנו אומרים קודם עשיית כל מצוה 'זיהי נועם' וכו': (בן פורת יוסף בהקדמה דף ח' ודף ט' עיין שם)

ועיין בספר **דרש טוב** (דף כ"ו ע"ג) שהעתיק מספר **באר משה** פרשת תבוא בשם הבעש"ט הקדוש זצ"ל, שבלתי אפשר שבגמר מעשה יהיה שוה מעשה למחשבה, שמחשבת אדם לעשות מעשהו בתכלית השלימות וליפות בכל מיני ציור ויופי שבעולם, ועם כל זה בבוא מחשבתו לידי פועל ומעשה, אבל לא היה כמו שהיה ברצונו רק כפי מה שיזדמן לידו וכו' עיין שם.

¹¹ כדאיתא בזה"ק (יתרו צג): כגוונא דא, בעובדא דגופא, אתתקן עובדא דנפשא, בההוא רעותא. דהא קודשא בריך הוא בעי לבא, ורעותא דבר נש. ואפילו הכי, אי לאו תמן רעותא דלבא דאיהו עקרא דכלא, על דא צלי דוד ואמר, (תהלים צ) ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו'. דהא לית כל בר נש חכים, לשואה רעותא ולבא, לתקנא כלא ויעביד עובדא דמצוה. על דא צלי צלותא דא, ומעשה ידינו כוננה עלינו [תרגום: כמו זה במעשה של הגוף נתקן מעשה הנפש באותו הרצון, שהרי הקדוש ברוך הוא רוצה את הלב והרצון של האדם, ואפילו כך, אם אין שם רצון של הלב, שהוא עיקר הכל, על זה התפלל דוד ואמר 'מעשה ידינו כוננה עלינו' וגו', שהרי אין כל אדם חכם לשים רצון ולב לתקן הכל ויעשה מעשה של מצוה. על זה התפלל תפלה זו - ומעשה ידינו כוננה עלינו].

מאי כוננה עלינו. כוננה, ואתקין תקונך לעילא כדקא יאות. עלינו, אף על גב דלית אנן ידעי לשואה רעותא, אלא עובדא בלחודוי. מעשה ידינו כוננהו. למאן. לההוא דרגא דאצטריך לאתתקנא. כוננהו, בחבורא חדא באבהו, למהוי מתתקנא בהו, בהאי עובדא, כדקא יאות [תרגום: מהו 'כוננה עלינו', כוננה והתקן תקונך למעלה כראוי. עלינו, אף על גב שאיננו יודעים לשים הרצון, אלא המעשה לבדו. 'מעשה ידינו כוננהו', למי, לאותה דרגה שצריך להתקן. כוננהו, את מי? בחבור אחד באבות, להיות מתקן בהם במעשה הזה כראוי].

אות ב

אין לומר לחיים על שיכר

ג. במדרש תנחומא (שם) בענין לחיים שאומרים בשתיית היין עיין שם, אמר הרח"ק ר' יחיאל משה מקאזניץ ז"ל שיש קבלה בידו משם הבעל שם טוב זי"ע שאין לומר לחיים בשתיית שכר שעורים שקורין ביע"ד: (ספרן של צדיקים א' אות ח')

יתכן לומר שלגבי יין נשתנה הענבים למועליותא על ידי יין, ולכן אומרים עליו לחיים כיוון שיש בו סימנא טבא למועליותא, משא"כ שעורים דאדעתא דאכילה נמעי ליה, וזה האיש נוטל השעורים ומשנה אותם לגרועותא לשם עשיית שכר, על כן אין אומרים עליו לחיים כיוון שאין בכך סימנא טבא.

שיעור בספה"ק
מגיד דבריו ליעקב
להמגיד ממעזריטש

אות מז

תשובה באה ע"י התרחבות המחשבה

איתא בזהר, 'תשובה' היינו תשוב ה' עלאה. פירושו, השכל נקרא ה' עלאה, דהנה בשם הוי"ה יש ב' החי"ן. וזה סדרן: הדיבור שהיא הדרגה האחרונה והתחתונה מכולם נקרא ה' תתאה, כלומר, ה' אחרונה, שכנגד ה' מוצאות הפה. והמחשבה יש בה ג"כ אותיות וה' מוצאות רוחניות שנקרא ג"כ ה', אך ה' עלאה, דהיינו ה' ראשונה דשם הוי"ה, כי הדיבור בא מהמחשבה.

והתשובה הוא שיבין גדול העבירה ונגד מי שמרד, ומחמת זה עושה תשובה, כי הרחיב דעתו להבין משמעות החטא וגדול הומרתו. וזהו ה' עלאה, שאין הכוונה רק שהיא הראשונה והעליונה ביחס לה' תתאה, אלא ה' עילאה פירושה מחשבה רחבה וגדולה, שמתחיל לחשוב בשכל גדול ובכינה גדולה, ואז בוודאי עושה תשובה כשמבין לפני מי חטא:

אות מח

ביאור ענין אליהו שנענה בתפילת המנחה כאשר הדין עולה בתפילה

אמר רז"ל (ברכות ו): אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה. וקשה, הלא המנחה הוא עת דין שהשמש שוקעת והחשיכה מתחילה להתגבר, ואיך דווקא בשעה כזו נענה אליהו. אך במנחת עני שהעני מקריב עוף לפני המזבח כתיב (ויקרא א, טז) 'זהסיר את מוראתו

¹ כי אין לך אדם שחושב בלי אותיות, וכמו שכתב בתוס' (שבת מ: ד"ה וכי תימא) שאפשר להרהר בלשון קודש ואפשר להרהר בלשון חול, ואין לשון בלי אותיות.

בנוצתה, היינו בני מעיה שהם מאוסים, ואף על גב דהיא חיצונית¹ ומאוסה, מכל מקום נאמר בו 'קרבנו'², מלשון חביבות, כי הכיב הוא לפני הקדוש ברוך הוא. דעבירות שלו המאוסין נעשו לו כזכויות וחביבים הם לפני המקום עד שאפילו מעבירה נעשה מצוה, כי הקב"ה מרחם עליו מחמת עניותו דמפני עניותו עושה עבירה.

נמצא לפי זה שמחמת שהוא בבחינת דין וצמצום ועוני, משום כן הקב"ה מרחמו ואוהבו, כי כאשר הדין עולה ונמתק, זה יותר חשוב מאשר החסד, כדרך שגבורות ממותקות חשובות יותר מהחסדים עצמם. ובמנחה שהוא עת 'דין', וכאשר האדם מדבק הדין בתפלתו וכוונתו למעלה להשי', הוא חשוב אצלו יותר משחרית שהוא בחינת חסד³, ומחדין עצמו נעשה אהבה. לפיכך נענה אליהו בתפלת המנחה. פירוש, 'תפילת', הוא לשון התדבקות והתחברות, כי לשון 'תפל' הוא על דרך (כלים פ"ג מ"ח) 'הטופל כלי הרס' שהוא לשון חיבור כלי ההרס על ידי מיט. 'המנחה', על ידי שהביא הדין אל החסד, והא גופא הוא המנחה לפי הקב"ה שהגם שהעולם מהשיך והדין מתגבר, בכל זאת מתפלל ומעתיר לה' מתוך שפלותו, וזה חשוב מאוד לפני הקב"ה:

¹ רש"י פירש ב' פירושים, האחד שהכוונה על בני מעים, והשני שנטול הזפק עם הנוצה שעל העור. וכאן נראה שמרמז לפי הפירוש השני, אך נכלל בזה גם הפירוש הראשון.

² כמו שנאמר (ויקרא א, יד) 'ואם מן העוף עולה קרבנו לה'.

³ ראה **צפנת פענח** (ר"פ שמות ד"ב ע"ד): שמעתי ממורי יחבק לה בעלה ביסודא דילה, להעלות מדרגה קטנה הוא יותר חשובה להשם יתברך, ודפח"ח.

שיעור בספה"ק
פרי הארץ

פרשת ויקהל-פקודי – פרה

ענין פרה אדומה שמטהרת טמאים ומטמאת טהורים

לאחר שהקדים שהדביקות האלוקות היא בלתי מוגשת לא בהכנת השכל ולא בהרגשת הלב, אלא פשוטה היא בבחינת 'אין', לית מחשבה תפיסא ביה כלל, הוא ממשיך לבאר ענין פרה אדומה שאמר שלמה המלך 'אמרתיו אחכמה' שבתחילה רצה להחכים בשכל האנושי ולהבין את טעם מצות פרה, ואז נתברר לו שהיא רחוקה ממנו כי אמיתות התורה אינה מושגת בשכל אנושי אלא באמונה תלויא מלתא, אבל זהו הדרך שבתחילה מקדימים את 'אמרתיו אחכמה' באופן חיצוני כדי להגיע על ידה אל ההשגה הפנימית הנעלמת של 'היא רחוקה ממני' באמונה שמעל השכל.

וזהו ענין פרה אדומה, שמטמא את הטהורים ועוסקיה, ומטהר את הטמאים (שוח"ט תהלים ט עיי"ש), שהוא ענין האמונה המושגת בשכל בענין שכר ועונש, וכן השגתם של עניני הדביקות באהבה ויראה מורגשת, היא תחלה למקראי קודש וזה השער לה' ואי אפשר בלתי, כי בתחילה בהיותו בחיצוניות צריך לתפוס את הדביקות באופן חיצוני של אהבה ויראה ותענוג ודביקות מורגשת שהוא בחינת 'שלא לשמוח', ובלבד שלא ישאר בן לעולם בהם יעבוד, כי לאחר שכבר הגיע אל עצם הדביקות הפנימית צריך לעזוב הכל ולא לפנות אל הדביקות המורגשת כי אם להתדבק בדביקות שאינו מושג. והוא פירוש פרה אדומה דהיינו השגה מורגשת שמטמא את הטהורים העומדים במדרגה פנימית זו של עצם הדביקות, כי מחמת שיש בידם הרגשת הדביקות הם נעצרים בזה ואינם שואפים להגיע אל הביטול ואל האין המוחלט, ומטהר את הטמאים היינו העומדים בדרגת החיצוניות המתחילים על ידה שהיא פתח השער:

והוא על דרך שפירש הבעש"ט ענין פרה אדומה על הגבהות והגאווה, שבתחילה דרכו של האדם זה מסייע אותו להתגבר על המפריעים, ונחשב שזה מטהר את הטמאים העומדים

ראה **כתר שם טוב** (ח"ב דף י"ח ע"א): נודע מה שאמר הבעל שם טוב ז"ל ששאלוהו על ענין פרה אדומה היכן הוא רמוזה לבוא מזה לעבודת ה' יתברך תמיד, כמו שלימד הבעל שם טוב זלה"ה שכל המצוות הם נצחיות בשכל, אף שבפועל הם בזמן ובמעשה, מכל מקום בשכל הם תמיד נצחיים, כי התורה הוא אלהותו ואלהותו נצחיות, כמו שאומרים כל תלמידי הבעש"ט ז"ל בשמו, שכל התורה צריכה להמצא תמיד בכל זמן בדרך חכמה ושכל, שיש ללמוד מכל מצוה רמיזתה, ושאלוהו על פרה אדומה שאפילו בזמן בית המקדש לא נהג אלא לעתים רחוקות, כדאיאת במשנה במסכת פרה (ג', ה') ומי עשאו כו', ומה גם שמטהרת טמאים ומטמאה טהורים.

והשיב הבעש"ט זלה"ה שזהו ענין הגבהות, שמתחילה אם האדם מתנהג בדרך לא טוב והוא רחוק מה' יתברך, התחלת תיקונו הוא מצד הגבהות, ושלא לשמה, כמו להתפארות, או בשביל שיזכה לעולם הבא שזהו גם כן גבהות נסתר, שחושב שראוי שישלם לו ה' יתברך שכר על מעשיו, וחושב את עצמו שעושה איזה דבר למענו יתברך שמו, ובאמת מצידנו בלתי כח הבורא מה אנו, והאיך יתכן לקבל שכר, רק שמתחילה אי אפשר לבוא לזה, וחס ושלום ישאר בחיצוניות, והותר לו לאחוז בגבהות והתפארות ויעשה שלא לשמה ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה (פסחים נ' ב), אבל בלשמה צריך להיות זך ונקי מכל סוג גבהות, כי אם יתערב בו גבהות חס ושלום תפסול העבודה, נמצא הגבהות מטהרת הטמאים הרחוקים מה' יתברך, ומטמא את הטהורים שנתקרבו כבר לה' יתברך, שחס ושלום אם יתערב בהם גבהות יתועב לפני ה'.

והענין הזה אפילו בצדיקים שכבר הם טהורים הוא נוהג תמיד על דרך הנ"ל, שצריך להתקרב לה' יתברך בגבהות ושפלות, כי קודם שרוצה האדם להתקרב לה' יתברך על ידי איזה מצוה גדולה ותורה או תפילה, נמצא שעדיין הוא מרוחק, ונמצא שלערך הקירוב שיתקרב ויתקדש אחר כך על ידי העובדא שעתיד לעשות, נקרא עתה על דרך הכינוי טמא ומרוחק מה' יתברך, ואי אפשר להתקרב לה' יתברך אם לא יהיה לו גבהות, פירוש, די ש קטנות וגדלות בקדושה, ולעומת זה בסיטרא אחרא רחמנא ליצלן, דבסיטרא אחרא קטנות היינו שהיצר הרע אומר לו אתה אינך ראוי לעשות מצוה גדולה ועובדא כזו, ועל כן צריך שיגבה לבו בדרכי ה' יתברך, כמאמר רבותינו ז"ל במשנה (סנהדרין ל"ז א) למה נברא אדם יחידי שצריך לומר עלי העולם עומד וכו', דאם לא כן, יאמר לו יצרו שאתה אינך ראוי להתקרב אליו על ידי עובדא זו, לזה צריך להשתמש בגבהות, ושיגבה לבו בדרכי ה' להתקרב דוקא, ובאמת הוא שפלות כמו שאמרנו לעיל, רק שדומה לגבהות נגד היצר הרע שרוצה לפתותו מצד מצוה שמצוה להיות שפל, ואם כן על ידי גבהות זה יטהר, ויקרב את עצמו אל ה' יתברך, כשיעשה העובדא של תורה או תפילה או מצוה, ואחר כך בעת העובדא שעושה אז אחר כך, צריך להיות נשמר מכל צד גבהות, וישפיל את עצמו לפני ה' יתברך ולפני כל, וזה קטנות שבקדושה, שלא ידומה לו שהוא גדול מחביריו, כשרואה שהם אינם עושים עובדא זו, נמצא הגבהות בשעת מעשה המצוה שאז הוא נקרא טהור, ואז הגבהות מטמא טהורים חס ושלום.

והגבהות נקרא פרה, שמפרה ומגדיל דעת האדם, וגם אדומה מצד הקליפה, על כן צריך להשליך אל תוך שריפת הפרה עץ ארז ואזוב ושני תולעת, דאמרינן בגמרא (תנחומא מצורע ג') מי

בהוין. אבל לאותם העומדים בפנים שכבר תפסו את החיבור האלוקי, הרי הגאווה מטמאת מהורים כי הישות היא חוצץ בינו לבין קונו.

משה רבינו שהיא דרגת 'לשמה' העמיד והקים את המשכן ששם נכללים כל עבודות 'שלא לשמה' של ישראל

זהו ענין מלאכת המשכן, שלא היה אפשרות הקמתו כי אם ע"י משה שהוא היה הדעת שהוא החיבור והרביקות של כלל ישראל, ששם נתחברו גשמיות ורוחניות בערבוביא על ידי משה רבינו שהוא סוד הדעת האלוקית שלמעלה מכל השגה והרגשה בבחינת 'אין'.

והנה תחילת נדבות המשכן היה מכל נדיב לבו, אפילו ערב רב, שהוא תקרובת זרות הרבה, ונרמו בזה מה שהאדם עובד את ה' מחמת השבונות רבים של שר ועונש ולא מחמת עצם הדבקות. ואח"כ התחילו לבקש מישראל לבד ולא מערב רב, שהוא הזדככות יתירה וטהורה כמאמר 'קחו מאתכם' דייקא, ורמוזו על עבודת ה' מתוך אהבה ויראה מורכגשת שהיא דרגת שלא לשמה מזוככת יותר.

שהיה המשכן שהיה מרומז בכל צורת מלאכותיו וכליו ועמוריו ואדניו לכל השתלשלות העולמות, מתחילת המחשבה עד סוף המעשה^א, להיות שכינה בתחתונים, כמאמר (שמות כה, ה) 'ושכנתי בתוכם', וכן בכל אדם שהוא 'עולם קטן' ויש בו משכן קטן, כתבנית כל מעשה המשכן אצלו בפרטות, כי האדם הוא מלשון 'אדמה לעליון' שמסוגל להגיע אל האין המוחלט, מה שאי אפשר להגיע בעולמות העליונים כנזכר לעיל על מאמרם ז"ל (אבות ד, יז) 'פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא'. ומצד שני שוכן האדם בתוך גוף גשמי וחומרי המושך אותו אל בהמיות העולם וענייניו השפלים. ולכן דומה האדם למשכן שמחבר גשמי ורוחני, ועל ידו שורה השכינה העליונה בתחתונים, כמו המשכן ממש. והמשכן הוא המחבר סוף המעשה דהיינו הבריאה הגשמית שלפנינו, עם

שהתגאה כארז וכו' ישפיל כאזוב עיני שם, ופסק הרמב"ם (טומאת צרעת פ"א ה"א) מקל של ארז ארכו אמה, פירוש כנ"ל, שהגבורות וגדלות שיקח לעצמו לעשיית המצוה יהיה מדוד ומשוער באמה ובמדה, ואחר כך תיכף ישפיל עצמו כאזוב, ונקרא זה פרה אדומה המטהרת טמאים וכו'.

^א וכדאיתא מהבעש"ט שכלי המשכן מכוונים נגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ומאמר הראשון 'בראשית' נעלם בלי אותיות, וכנגדו מכוון המנורה שנתקשה בה משה משום שלא נמסרה באותיות ודיבור מפורש (ע"י בבני יששכר חודש כסלו טבת מאמר ד' אות מ"ט).

תחלת המחשבה האלוקית שקדמה לפני המעשה, על ידי המלאכות השונות והקרבנות שהיו מעלים את הבהמיות לריה ניהוה אשה לה.

ובלתי אפשרות ההזדככות והטהרה כי אם מעט מעט וזעיר זעיר, דהיינו מבחינת 'שלא לשמה' של שכר ועונש, לדרגה נעלית יותר של 'שלא לשמה' ע"י הרגשת אהבה ויראה ותענוג, שהוא ענין לכתו מעולם לעולם דרך השתלשלות העולמות, כי על ידי עבודה זו עולה דרגה אחר דרגה, לפי ערך העולמות המורגשים והמושגים.

אבל באמת לא זו הדרך מטהרתו להיות תכליתי, שהרי כל האמור לעיל הוא עליה לפי העולמות שהם מושגים ומורגשים בבחינת 'שלא לשמה', והרי התכלית הוא ה'לשמה' ושאינו מושג שזה הוא עיקר העמידה המעמיד ומקום את הכל.

לכן לא היה בלתי אפשרות החקמה של המשכן כי אם ע"י משה שהיה גבוה מכל העם, כמאמר (במדבר יא, יב) 'האנכי הריתי את כל העם' שאמר משה 'כי תאמר אלי שאהו בחיך כאשר ישא האומן את היונק, שהיו כל ישראל עם כל עניני הזדככותם שהיו דור דעה ועם כל מעלתם, בכל זאת נחשבו לעילל ויונק בלבד בעיני משה שלא רוחץ מצואתו, כי כן דרך כל הדרגות של ה'שלא לשמה' שהם נחשבות לעומת ה'לשמה' כדרגות פחותות וגסות והיצוניות בלבד.

ולכן עיקר הקמת המשכן היה ע"י משה שזכה להגיע לדרגת 'לשמה' בבחינת 'אין' בביטול מוחלט, שהעלה וחיבר והקים את כל מלאכת המשכן דהיינו כל הדרגות של 'שלא לשמה' בתוך כל ישראל, שהוא השראת השכינה שבתוך כל ישראל, וכל אחד ואחד מהם מישראל תקומה היתה לו ע"י משה שהוא הדעת המופשטת והדביקות שאינו מושג אצלו, וכנזכר לעיל שדרגת ה'אין' היא המעמידה והמקיימת את כל שאר הדרגות, ולכן העמיד משה והקים את המשכן ששם נכללו כל הדרגות של עבודת ישראל.

שבת היא דרגת 'לשמה' שאינה מורגשת והיא מעמידה את עבודת ימי החול שבדרגת 'שלא לשמה'

וכן ענין 'שבת' הוא ענין עלית כל העולמות, שהוא הרמת כל המדות והדביקות המושגים שהם בבחינת 'שלא לשמה' שבהם עובדים ישראל את הקב"ה במשך ששה ימי המעשה, ואחר כך 'זביום השביעי שבת' וכו' (שמות לא, יז) שצריך לשבות מכל מלאכה מורגשת, הוא הדביקות שאינו מושג שהיא דרגת 'לשמה' בבחינת אין וביטול, והיא המעלה את כל עבודת ימי החול ומעמידה את הכל:

ואם יאמר האומר, למה לי להתחיל ב'שלא לשמה' דהיינו הדביקות מחמת שכר ועונש והדביקות המורגשת של אהבה ויראה ותענוג שהם בבחינת 'ששת ימי המעשה', שהם נרמזים במלאכת המשכן שלא היה יכולה לקום מצד עצמה אלא מצד משה, כי היא מלאכה מורגשת, שהוא מעשה פרה המטמא את עופקיה מחמת הישות וההרגשה, וא"כ למה לי להתחיל כלל עם דרגות כאלו שהרי העיקר להטטר גם מזה, ואם כן למה לי לכתחילה לאחוז בזה.

והתשובה לכך הוא שאמרו רז"ל המבואר בפרש"י ז"ל שפמיכת שבת למלאכת המשכן מורה שאין מלאכת המשכן דהיינו עבודת 'שלא לשמה' שהוא התחלת הטהרה, דוחה את השבת היינו עבודת 'לשמה' דשהיא עיקר הטהרה, כי ההכנה דרבה דהיינו העבודה החיצונית והמורגשת היא ההתחלה, ואדרבא הוא המביא אל העיקר, והוא פתח הכניסה שאי אפשר בלתי.

וזהו שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת, ונרמז בזה שהעבודה החיצונית אינה מפריעה ואינה דוחה את השבת שהיא העבודה הפנימית, כי אם אדרבא מועיל לשבת, שהרי אי אפשר להניע אל הפנימיות הנעלמת אלא דרך השער של החיצונית המורגשת, כמאמר 'חשבתי דרכי הנזכר'.

והוא ענין אמרם ז"ל (ברכות לב ע"ב) בחסידים הראשונים שהיו שוהין ג' שעות בכל תפלה, שהיו מגיעים באותן שעות לדביקות האמונה ובטול המציאות בבחינת 'לשמה' כנ"ל, וכל זה נמשך כמשך ט' שעות בכל יום²⁷.

וזהו שאלת הגמרא תורתן או מלאכתן מתי נעשית, והפירוש של שאלתם על מדותיהם הנקרא בשם 'מלאכה' וששת ימי המעשה המביאים לדביקות, היינו דרגת 'שלא לשמה' דהיינו אהבה ויראה ותענוג שהוא הפתח לדרגת 'לשמה', כל זה מתי נעשית, שהרי ט' שעות היו עומדים בדביקות זה כמבואר בכתבים²⁸ עיי"ש: והתשובה לכך היא: אלא מתוך

²⁷ וכך נפסק בטור להלכה. ובשו"ע הרב פוסק שצריך להתפלל לכל הפחות תפילת שחרית במשך שעה ומחצה.

²⁸ ראה בענין זה מה שכתב בפרי עץ חיים (שער התפלה פרק ז): כי בכל תפלה ותפלה באין מוחין חדשים וביורין חדשים, ואחר התפלה הם חוזרים ומסתלקין מהן. ובהו יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה, ושעה אחת אחר התפילה ושעה אחת בתפלה. והטעם הוא, כי קודם שחורב בית המקדש, לא היה פירוד בין זעיר ונוקבא, ותמיד היו פב"פ. (א) כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם, וכמ"ש אצלינו במקומו.

שחסידים הם – תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת. והיינו שהיה להם ברכה מיוחדת שיוכלו להגיע לדרגת 'לשמה' מחמת זיכובם ועבודתם.

ואמנם אחר שנחרב בית המקדש בעונותינו, נסתלקו המוחין מזו"נ, ולכן אנו צריכין להתפלל תמיד בכל יום, כדי להחזיר למקומן את המוחין כדי שיזדווגו זו"נ. אבל קודם שנחרב, היו זו"נ פב"פ זיווגייהו לא פסיק, וכמעט שלא היינו צריכין להתפלל, כי לא היה בהם חסרון, ולא היו צריכין אל תפילתנו, כדי להמשיך מוחין לזו"ן לזווגם פב"פ, כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם. ואמנם אחר גמר התפלה, חוזרים המוחין להסתלק, וחוזר הדבר לכמו שהיה, ולכן החסידים לא היו הולכין תיכף לבתיהם אחר שהתפללו, אבל היו שוהין שעה אחת אחר התפלה, כדי שעל ידיהם יגמרו ויוסיפו כח למעלה ולא יסתלקו המוחין מהרה, וגם המוחין יתעכבו ברישא דזעיר ונוקבא שעה אחת יתירה אחר התפלה.

וגם זה הוא הטעם, שהיו חסידים הראשונים מתפללין תפלת נדבה באמצע היום, שהיא כדי להחזיר המוחין פעם אחרת בזו"נ, וכמו שאמרו בגמרא הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו.

שיעור בספה"ק דגל מחנה אפרים

דרוש לפורים

הקב"ה מקשיב לתפילה ועונה לישראל בשעור מדברים לפניו

'אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפול לפניו וגו' עדים מדברים עמו' וגו' (אסתר ו, יג). יש לומר בזה בדרך רמז על דרך שאמרתני על פסוק (ישעיה ס"ה, כ"ד) 'זהיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע' על דרך מאמרם ז"ל (תענית כ"ה ב) היכי דמי שבחא דצבורא, כלומר, באיזה אופן יהיו העם נענים, כדי שנדע שרצה הקדוש ברוך הוא בהם ובתפילתם. כד אמר משיב הרוח ונשיב זיקא, מוריד הגשם ואתא מיטרא, עיין שם. וזהו 'עוד הם מדברים' היינו בשעה שמוזכרים 'משיב הרוח' מיד 'ואני אשמע' שתפילתם מתקבלת בתוך כדי דיבור. ועיין בזה במקום אחר (ליקוטים ד"ה והיה). וזהו גם כן הרמז כאן 'נפול תפול לפניו עדים מדברים' שתיבב ה' ישמע להם לגודל צדקתם אשר הם 'מזרע היהודים' וכו' והמשכיל יבין:

המתקת חמת המלך על ידי משה

'וחמת המלך שככה' (אסתר ז, י). יש לפרש בזה בדרך רמז על דרך הכתוב 'חמת מלך מלאכי מות וגו' ואיש חכם יכפרנה' (משלי ט"ז, י"ד) כדאיתא בכוונת הקטורת 'זיאמר ה' אל משה' וגו' כי שם מה"ש שהוא אחד משמות ע"ב, במילואו 'מ"ם ה"א שייך' עולה למספר 'מות', ונמתק ונעשה 'האמת' שהוא גם כן מספר מה"ש במילואו, ותיבת 'מה"ש' אותיות 'משה'. וזה יש לפרש הרמז כאן 'וחמת המלך' היינו מלכו של עולם, אם צריך לשכך אותו, הוא על ידי 'שככה' שעולה למספר 'משה', שמהפך 'מות' ל'האמת' ששניהם בגימטריא משה והוא המהפך אותן, ועל ידי זה 'חמת המלך שככה' שנמתקו הדינים, והבן:

נכנס יין יצא סוד

'זמרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות' (אסתר ה, טו). יש לפרש על דרך 'נכנס יין יצא סוד' (עירובין סה.), דהיינו 'זיאמר המלך לאסתר במשתת היין' וכיון שנכנס יין יצא סוד, כי 'סוד' הוא מלשון 'סוד' דהיינו 'צדיק יסוד עולם' שהוא מרדכי ששורש נשמתו 'סוד אבא' שהוא נעלם בגדר 'סוד' וממתיק הכל, וזהו 'זמרדכי יצא מלפני המלך' היינו שיסוד צדיק יצא מלפני היין של המלך, והמשכיל יבין:

גם בעניינים הגשמיים היה מרדכי הצדיק בדרגת יראה תמידית

עוד ירמוז כי 'מלכות' סתם היינו מלכות שמים, שהיא יראה⁷⁷, והנה יש אדם כשהוא עומד לפני המלך דרך משל בתורה ותפילה ושאר עבודת רוחנית אז הוא ירא מפני המלך, וכשהולך מלפני המלך היינו לעשות צרכיו הגשמיים בענייני העולם אז שוכח ביראת המלך, ולא כן הוא עיקר התכלית, רק כמו שכתוב בשולחן ערוך אורח חיים (סימן א') 'שויתי ה' לנגדי תמיד' זה כלל גדול במעלות הצדיקים וכו' כי מלא כל הארץ כבודו ומזה נופל עליו יראה והכנעה מפני ה' יתברך עיין שם. והוא שמרמוז שמדריגה זו היה במרדכי הצדיק, כי הצדיק הוא דרגת הדביקות, דאחיד שמויא וארעא, 'זמרדכי יצא מלפני המלך' וגו' היינו אף ביציאתו מן המלך כנ"ל היה גם כן בלבוש מלכות היינו בבחינת יראה והבין:

י"ל ע"י מכון "אוצרות קאמארנא" שע"י מרכז מוסדות קאמארנא בארה"ק | רח' מרים הנביאה 14 רמת בית שמש |
טל. 072-25-800-800 פקס. 072-25-801-801 | להערות ולקבלת הגליון otzrot.komarne@gmail.com

⁷⁷ ראה תיקוני זוהר (תיקון לג עז): יראת י"י דא שכנתא מלכות קדישא.